

RAQAMLI INFRATUZILMA RIVOJINING SANOAT ISHLAB CHIQARISH VA IQTISODIY O'SISHGA MUDDATLI TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHNING AHAMIYATI

Pardayev Orifjon Charshamiyevich

Qarshi davlat texnika universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilmani rivojlantirishning sanoat ishlab chiqarishi va iqtisodiy o'sishga ta'siri o'rganiladi. Ekonometrik tahlil usullaridan foydalangan holda, raqamlashtirishning yalpi mintaqaviy mahsulot va sanoat ishlab chiqarish dinamikasiga qo'shgan hissasi baholanadi. Modellash tirish natijalari mintaqada raqamli infratuzilmani rivojlantirish darajasi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi statistik jihatdan ahamiyatli ijobiy bog'liqlikni tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *raqamli infratuzilma, raqamli iqtisodiyot, ekonometrik modellash tirish, sanoat ishlab chiqarishi, iqtisodiy o'sish, Qashqadaryo viloyati, O'zbekiston.*

KIRISH

O'zbekiston raqamli rivojlanish strategiyasini amalga oshirayotgan bir paytda, iqtisodiy raqamlashtirishning mintaqaviy jihatlarini o'rganish ayniqsa muhimdir.

Qashqadaryo viloyati mamlakatning asosiy sanoat va agrosanoat mintaqalaridan biri bo'lib, katta ishlab chiqarish va resurs salohiyatiga ega.

Raqamli infratuzilmaning, jumladan, keng polosali internet, mobil aloqa, raqamli davlat xizmatlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ning rivojlanishi sanoat samaradorligi, investitsiya jozibadorligi va mintaqaviy iqtisodiy o'sishning barqarorligiga ta'sir qiladi [3].

Ekonometrik modellash tirishdan maqsadi Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilmani rivojlantirishning sanoat ishlab chiqarishi va iqtisodiy o'sishga ta'sirini ekonometrik jihatdan baholashdir.

Endogen iqtisodiy o'sish nazariyalariga ko'ra, texnologik taraqqiyot va innovatsiya uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillari hisoblanadi.

Raqamli infratuzilma zamonaviy ishlab chiqarish kapitalining muhim elementi hisoblanadi, bu mehnat unumdorligini oshirishni, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishni va texnologik modernizatsiyani tezlashtirishni ta'minlaydi.

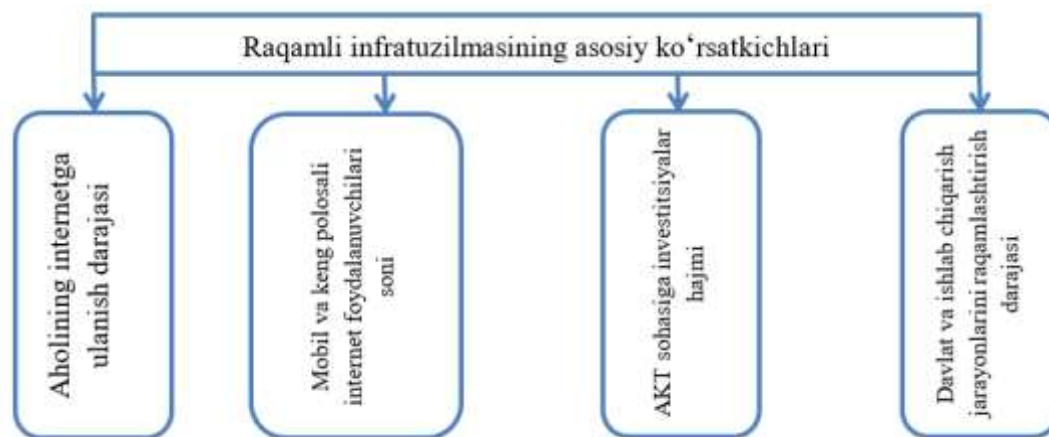
Rivojlanayotgan mamlakatlarda o'tkazilgan empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish sanoat ishlab chiqarishining yuqori ulushiga va eksportga yo'naltirilgan mintaqalarga ayniqsa kuchli ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston va uning mintaqalari uchun raqamli transformatsiya iqtisodiy diversifikatsiya va sanoat raqobatbardoshligini oshirish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Ekonometrik modellashtirishdan foydalanishning amaliy ahamiyati natijalari shuni ko'rsatadiki, mintaqada AKT ning rivojlanishi raqamli o'zgaruvchisi uchun koeffitsient ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli [1]. Bu raqamli infratuzilmaning rivojlanishi Qashqadaryo viloyatida yalpi mintaqaviy mahsulotning o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Shuningdek, raqamlashtirish darajasini oshirish raqamli boshqaruv texnologiyalarini joriy etish, avtomatlashtirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish orqali sanoat ishlab chiqarishining o'sishiga hissa qo'shishi aniqlandi.

Mintaqaning raqamli infratuzilmasining asosiy ko'rsatkichlari sifatida quyidagilar qo'llaniladi:

1-rasm. Raqamli infratuzilmasining asosiy ko'rsatkichlari.

Qashqadaryo viloyatining iqtisodiy rivojlanishiga raqamli infratuzilmaning ta'sirini baholash uchun quyidagi turdagi ko'p o'zgaruvchili regressiya modeli qo'llaniladi:

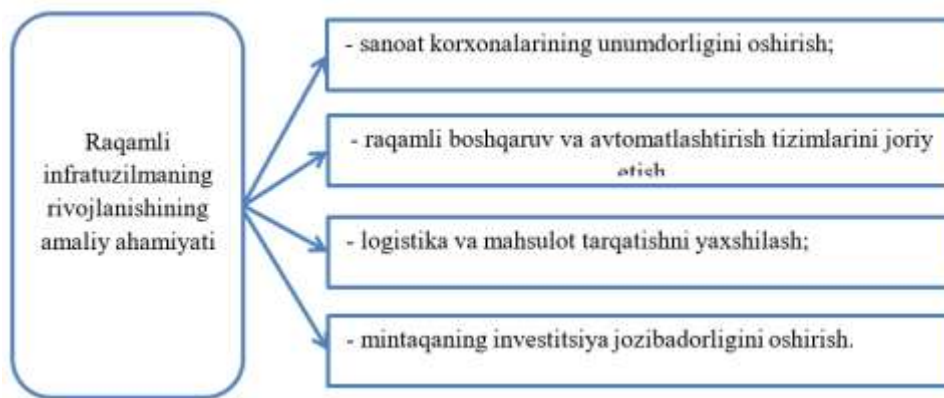
- Qashqadaryo viloyatining yalpi hududiy mahsuloti;
- raqamli infratuzilmani rivojlantirish ko'rsatkichi (Internetning kirib borish darajasi, mobil aloqa abonentlari soni);
- mintaqada sanoat ishlab chiqarish hajmi;
- asosiy kapitalga investitsiyalar;
- aholining bandligi;
- modelning tasodifiy xatosi.

Ekonometrik modellashtirish orqali olingan natijalar raqamli infratuzilma mintaqaning barqaror iqtisodiy o'sishida muhim omil ekanligini tasdiqlaydi [2].

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi korxona samaradorligini oshirishga, investitsiya muhitini yaxshilashga va bandlikni oshirishga yordam beradi.

Qashqadaryo viloyati uchun raqamlashtirish quyidagi sohalarda ayniqsa muhimdir:

- yoqilg'i-energetika kompleksi;
- qayta ishlash sanoati;
- agrosanoat sektori;
- transport va logistika.

2-rasm. Raqamli infratuzilmaning rivojlanishini.

Ekonometrik modellashtirish natijasida O'zbekiston Respublikasining Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilmani rivojlantirishning sanoat ishlab chiqarishi va iqtisodiy o'sishga ta'sirining ekonometrik tadqiqoti kelib chiqadi, bu esa natijalar raqamlashtirishning mintaqaning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli ta'sirini tasdiqlaydi.

Qolaversa ekonometrik modellashtirish natijasida mintaqaviy hukumatlar tomonidan raqamli rivojlanish dasturlari va sanoat siyosatini shakllantirishda foydalanish mumkin.

Ekonometrik tahlil Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilmani rivojlantirishning sanoat ishlab chiqarishi va iqtisodiy o'sishga sezilarli ta'siri yuqoridagilarni tasdiqladi [4].

Raqamlashtirish mintaqaning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Qashqadaryo viloyati uchun raqamlashtirish yoqilg'i-energetika kompleksi va qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Mintaqaning sanoat zonalarida keng polosali internetni kengaytirish natijasida, Mintaqaviy AKT loyihalariga investitsiyalarni ko'paytirish, Sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish va Ishchi kuchining raqamli kompetensiyalarini takomillashtirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Дугерти, К. Введение в эконометрику — классический учебник по прикладной эконометрике, полезный для построения регрессионных и панельных моделей.
2. Прикладная эконометрика — учебное пособие по эконометрическим методам, включая моделирование временных рядов и панельных данных.
3. Безпалова, К.С. Основные методы эконометрического моделирования — обзор подходов и методов эконометрического моделирования.

4. Estache & Fay (ред.) Infrastructure and Growth: Empirical Evidence — обзор каналов влияния инфраструктуры на ВВП и экономический рост, включая измерение инфраструктуры в производственной функции.